

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-32>

УДК 339.97:332.112(4)

МЕХАНІЗМ АКТИВІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ В УМОВАХ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

MECHANISM FOR ACTIVATION OF THE REGION'S FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE TERMS OF EURO-REGIONAL COOPERATION

Зелінська Олена Зінов'ївна

кандидат економічних наук,
провідний фахівець навчально-наукового відділу,
доцент кафедри,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0633-3821>

Zelinska Olena

Lesya Ukrainka Volyn National University

Стаття присвячена актуальним питанням активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону. Запропоновано розроблений механізм активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіональної співпраці у контексті реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Співтовариством. Систематизовано та проаналізовано структурні складові механізму активізації зовнішньоекономічної діяльності: рівні, ключові ланки, інструменти, принципи, фактори та методи внутрішнього та зовнішнього середовища, що здійснюють стимуляційний поштовх в інтенсифікації зовнішньоекономічної діяльності регіону. Ключовими методами визначено економічні методи, за допомогою яких здійснюється прогноз регіонального розвитку, зокрема виявлення позитивних та негативних тенденцій у зовнішньоекономічній діяльності, а також здійсненні корегування регіонального розвитку.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, єврорегіональне співробітництво, регіон, механізм активізації, інструменти.

Foreign economic activity intensification in the European countries is one of the priorities of the ensuring sustainable social and economic development of the regions. Therefore, a topical government assignment is to study the issues of foreign trade activation at the regional level. The system of foreign economic activity intensification (tools, institutional components and the nature of their interaction) in each country is original. Its configuration depends on the degree of government intervention in economic life. The main purpose of this paper is to assess the issue of region's foreign economic activity activation in the context of Euroregional cooperation. It was formulated a mechanism for the foreign economic activity activation of the region in the context of Euroregional cooperation, the Association Agreement with the European Community in particular. The structural components of the foreign economic activity activation mechanism are systematized and analyzed: levels, key links, toolkits, approaches, factors and methods of the internal and external environment, which provide a stimulator in the intensification of the region's foreign economic activity. In order to clarify research papers and identify the significant components of the mechanism of foreign economic activation, the method of morphological analysis was adopted. This made it possible to systematize different options in terms of their characteristics and create new, hypothetically possible objects and tools. Hence the research methods, of comparison, theoretical generalization and data systematization, etc. were applied. Economic methods are defined as key methods in the development of foreign economic activation mechanism. They can be used to forecast regional development, in particular, to identify positive and negative trends in foreign economic activity, as well as to make adjustments to regional development. The results of the study can facilitate derive recommendations for the introduction of foreign economic activity activation of the regions.

Keywords: foreign economic activity, Euroregional cooperation, region, activation mechanism, toolkits.

Постановка проблеми. В умовах складних обставин, що склалися в Україні у зв'язку російською агресією та іншими викликами, зумовленими міжрегіональною конкуренцією на європейському континенті, виникає потреба у пошуках нового механізму інтенсифікації зовнішньоекономічної діяльності регіону (ЗЕД), а також шляхів раціонального поєднання інструментів стимулювання міжнародної торгівельної активності регіонів в умовах війни. Проте особливо гостро відчувається відсутність налагодженого організаційно-економічного та нормативно-правового механізму інтенсифікації зовнішньоекономічної діяльності регіонів у площині єврорегіональної співпраці. ЗЕД єврорегіонального простору є одним з шляхів забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів держави. Тому, актуальним завданням держави є дослідження проблем активізації експортно-імпортних операцій та інших видів ЗЕД на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження активізації ЗЕД регіону, зокрема формуванням його механізму такі науковці, як Бабій І. В. [1], Гоблик В. В. [4], Долішній М. І. [6], Чучка І. М. [15], Калашник М. В. [8], Лех Г. А. [10], Стельмащук А. М. [14] та інші. Проте, на сьогодні більш ґрунтовного розгляду потребують аспекти поліпшення інструментарію механізмів активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів в умовах сьогодення, а також формування новітніх підходів у дослідженні зовнішньоекономічної діяльності регіонів у площині єврорегіональної співпраці.

Постановка завдання. Метою дослідження є формування механізму активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України та обґрунтування впливу цілісної сукупності специфічних інструментів та методів економічного, адміністративного, організаційного та соціально-психологічного впливу на процес налагодження ЗЕД регіонів у площині сучасних реалій.

Виклад основного матеріалу дослідження. ЗЕД єврорегіонального простору є одним з шляхів забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів держави. Тому, актуальним завданням держави є дослідження проблем активізації експортно-імпортних операцій та інших видів ЗЕД на регіональному рівні.

Система стимулювання зовнішньоекономічної діяльності (інструменти, інституціональні виконавці та характер їх взаємодії) у

кожній країні є оригінальною. Її конфігурація залежить від ступеня державного втручання в економічне життя.

Одним з основних елементів стратегії європейської інтеграції ЄС, яка забезпечує ставлення до відповідних регіонів з боку ЄС як до певної форми їхнього залучення до складу структур об'єднаної Європи є єврорегіональна співпраця. Відтак єврорегіональні ініціативи отримали свою підтримку і на найвищому державному рівні в Україні, оскільки виконували роль своєрідного політичного важеля в реалізації євроінтеграційних прагнень нашої держави [13].

Спираючись на досвід країн Європейського Союзу, пропонуємо розроблений механізм активізації ЗЕД регіону в умовах єврорегіональної співпраці, який розглядаємо в контексті реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Співтовариством.

Механізм активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України як складне багаторівневе утворення та впорядкований процес взаємодії елементів має функціонувати на основі цілей та інтересів усіх учасників ЗЕД, чіткому інформаційному та інтелектуальному забезпеченні ЗЕД та розвиненому інфраструктурному забезпеченні реалізації ЗЕД.

Удосконалення механізму активізації зовнішньоекономічної діяльності розглядаємо як стимуляційний поштовх інтенсифікації зовнішньоекономічної діяльності регіону в умовах євроінтеграційних процесів. Розробка механізму активізації зовнішньоекономічної діяльності в регіону повинна передбачати розбудову інфраструктури для здійснення зовнішньоекономічної діяльності регіону, покращення комунікаційної та транспортної інфраструктури, розвиток єврорегіонального співробітництва.

Ми визначаємо *механізм активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону в умовах єврорегіональної співпраці* як цілісну сукупність специфічних інструментів та методів економічного, адміністративного, організаційного та соціально-психологічного впливу на процес налагодження зовнішньоекономічних зв'язків за допомогою різноманітних форм єврорегіонального співробітництва, яка полягає у тісній взаємодії органів влади, представників територіальних громад, та суб'єктів господарської діяльності з метою ефективного використання можливостей міжнародної співпраці задля стимулювання соціально-економічного розвитку регіону та підвищення якості життя населення.

Зовнішній контур механізму активізації ЗЕД регіону включає суб'єкти, рівні, ключові ланки та фактори зовнішнього середовища, що обумовлюють його дію.

Суб'єкти механізму активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону відповідають за реалізацію запропонованої системи управління щодо активізації ЗЕД регіону в умовах євро регіонального співробітництва. Їх умовно можна поділити на керівні та підпорядковані. Керівні суб'єкти – це органи державної та місцевої влади, органи місцевого самоуправління, що здійснюють розробку та реалізацію напрямів зовнішньоекономічної діяльності регіону. Підпорядковані суб'єкти – це суб'єкти господарювання, а саме фізичні та юридичні особи, яким, відповідно до законодавства тієї чи іншої країни, дозволено здійснювати на її території господарську діяльність, а також структурні одиниці суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами (філії, відділення тощо).

Об'єктом активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону в умовах євро регіонального співпраці є зовнішньоекономічна діяльність. Ми її трактуємо, як комплексну взаємодію національних та іноземних суб'єктів господарської діяльності, що забезпечує зростання економічної конкурентоспроможності регіону, підвищення продуктивності виробництва в результаті інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків. До об'єктів ЗЕД віднесемо міжнародні економічні відносини; глобальні ринки товарів та послуг; зовнішню торгівлю; економічне і науково-технічне співробітництво; іноземні інвестиції; зовнішньоекономічні зв'язки регіонів; зовнішньоекономічні зв'язки галузей національної економіки.

Механізм активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону, повинен формуватися на основі певних рівнів, що визначають специфіку його управління.

Ключовими *ланками* механізму становлення та розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону, на нашу думку, є преференційні економічні режими; прикордонно-торгівельні відносини (прикордонна торгівля); міграційно-трудова відносини (зовнішньотрудова міграція).

Механізм дії *преференційних режимів* у транскордонних регіонах полягає у стимулюванні іноземного інвестування, освоєння нових технологій та імпорту високотехнологічного обладнання, що веде до розвитку транскордонного бізнесу та диверсифіка-

ції транскордонних ринків товарів і послуг. Як наслідок, відбувається активізація інвестиційного співробітництва у межах транскордонного регіону, а також збільшуються обсяги транскордонної торгівлі товарами і послугами [6, с. 20].

Своєрідним доповненням до економічного впливу механізму преференційних режимів на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах є механізм, сформований на базі розвитку прикордонної торгівлі. Ключовим у *прикордонно-торгівельному механізмі* становлення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків транскордонного регіону є: формування торговельно-посередницьких мереж у межах транскордонного регіону, розвиток логістичних систем, орієнтованих на обслуговування прикордонної торговельної діяльності, а також спонтанний вплив на розвиток неформальних інститутів розвитку транскордонного підприємництва та еволюції транскордонних ринків, включаючи розвиток виробничої, транспортної та комунальної інфраструктури [4, с. 138].

Ще однією ланкою активізації зовнішньоекономічних зв'язків в умовах євро регіонального співробітництва, яка спирається на європейський досвід ведення бізнесу та інтеграцію до європейського суспільства, є *міграційно-трудова ланка*. Експерти відзначають, що зовнішня трудова міграція є також джерелом досвіду, знань, міжособистісних контактів, школою бізнесу та ринкової поведінки. Крім цього, значні кошти, які надходять від заробітчан, підвищують платоспроможний попит і таким чином стимулюють виробництво. Вони сприяють розвитку малого бізнесу, прискоренню формування середнього класу, що позитивно відображається на активізації зовнішньоекономічних зв'язків в умовах євро регіонального співпраці [10].

Водночас слід наголосити на тому, що повноцінне використання ресурсу, яким володіє міграційно-трудова механізм активізації зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, безпосередньо пов'язане з ефективним застосуванням відповідних маркетингових інструментів. Адже без належної популяризації тих можливостей, які з'являються у процесі участі мешканців прикордонних територій України у трудовій міграції, особливо в межах транскордонних регіонів, складно розраховувати на залучення набутого ними досвіду та акумульованих фінансових ресурсів у сферу конкурентоспроможного транскордонного бізнесу [4].

Формування зовнішнього контуру механізму активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону в частині конкретного змісту регулювання дав змогу виявити специфіку впливу на ЗЕД, тобто впливу її суб'єктів на об'єкт за допомогою факторів, методів, форм та інструментів.

До факторів зовнішнього середовища відносимо:

– фактори впливу з боку державних механізмів: економічні (митно-тарифні, бюджетно-податкові, грошово-кредитні, валютні, цінові); політичні (державна підтримка, відносини із світовими економічними організаціями); соціальні (підготовка фахівців у сфері здійснення ЗЕД, формування ринкової поведінки); адміністративні (ліцензування і квотування, стандартизація та сертифікація, стимулювання конкуренції, формування інфраструктури ЗЕД, страхування, контроль ринку); інституційно-правові (нормативно-правові, стимулюючі);

– фактори впливу з боку ринкових механізмів: економічні (виробництво якісних конкурентоспроможних товарів, вмотивованість у задоволенні потреб на зовнішніх ринках, запобігання дефіциту продукції (сировини), здешевлення виробництва, підвищення ефективності функціонування); організаційні (доступ до інформації, формування конкурентного середовища, формування і встановлення взаємозв'язків між учасниками ЗЕД, вільний вибір партнерів) [1, с. 117].

Важливе місце у механізмі активізації ЗЕД посідають *фактори внутрішнього середовища*, що формують внутрішній контур механізму активізації ЗЕД: економічні (капіталовкладення, ціноутворення, бізнес-планування, мотивація, оцінка ризиків); організаційні (формування експортного потенціалу, система менеджменту, маркетинг, страхування діяльності, розрахунки, процес реалізації продукції, технологія виробництва, ресурсне забезпечення); соціально-психологічні (соціальний захист, соціальні гарантії, вмотивованість у здійсненні ЗЕД).

До *внутрішнього контуру* механізму активізації ЗЕД регіону також віднесемо принципи, дотримання яких є необхідним для забезпечення ефективного його функціонування та досягнення поставленої мети – забезпечення соціально-економічного зростання регіону.

Серед основних принципів виділяємо:

- 1) суверенітету народу України у здійсненні ЗЕД;
- 2) свободи зовнішньоекономічного підприємництва;

- 3) юридичної рівності та недискримінації;
- 4) верховенства права;
- 5) системності ЗЕД;
- 6) захисту інтересів суб'єктів ЗЕД;
- 7) світогосподарської організації.

Основними методами активізації ЗЕД є: економічні, адміністративні та правові. ЗЕД переважно регулюється економічними методами за допомогою мита, податків, кредитів, дотацій та пільг. До економічних регуляторів також відносять тарифні та нетарифні методи державного регулювання ЗЕД [14].

Вважаємо, що застосування сукупності *економічних, адміністративних, організаційних та соціально-психологічних методів* і відповідних їм інструментів сприятиме збільшенню обсягів залучення інвестицій, активізації ЗЕД регіону.

Чільне місце серед методів активізації зовнішньоекономічної діяльності посідають *економічні*. До економічних методів належать насамперед фінансові методи. Вони одержали поширення в державній економічній політиці і здійснюються, крім того, у вигляді фінансової допомоги суб'єктам економіки за допомогою надання прямих субсидій, субвенцій, позик, пільгового кредитування, формування системи податкових ставок, державних замовлень тощо [11, с. 56].

Також до економічних методів слід віднести соціально-економічний аналіз регіону та оцінку зовнішньоекономічного аналізу регіону, планування та прогнозування регіонального розвитку, економіко-математичне моделювання.

Застосування цих методів дозволить здійснити прогноз регіонального розвитку з метою передбачення позитивних та негативних тенденцій у зовнішньоекономічній діяльності, а також корегування регіонального розвитку, підвищити рівень залучення суб'єктів господарювання до міжнародного поділу праці та активніше використовувати їх експортний потенціал.

Адміністративні методи механізму активізації ЗЕД регіону включають нормативно-правове, інституційне забезпечення. За допомогою адміністративних методів здійснюється централізоване керівництво процесами зовнішньоекономічної діяльності, що передбачає захист національних інтересів і міжнародних зв'язках.

До адміністративних методів ЗЕД відносять:

- ліцензування і квотування товарів;
- заборону окремих видів експорту та імпорту товарів;

– застосування спеціальних імпорتنих процедур та правових режимів;

– заходи проти недобросовісної конкуренції, розгляд спорів, що виникають у процесі здійснення ЗЕД [3, с. 60].

Організаційні методи поєднують у собі запровадження нових та регламентування діяльності існуючих у регіоні форм ЗЕД. Ефективне регулювання ЗЕД ґрунтується на використанні переваг налагодження тісної міжнародної співпраці шляхом створення сприятливих умов для розвитку економічної кооперації в межах єврорегіональних структур, зовнішньої торгівлі, спільної господарської діяльності.

Формами є програми та проекти регіонального розвитку, що спрямовані на стимулювання участі регіонів України у зовнішньоекономічній діяльності. Ключовим моментом, на нашу думку, повинно стати створення Програми розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону. Програмний підхід в Україні довів свою дієздатність, проте його дієвість цілком залежить від механізму реалізації програми, контролю за процесом реалізації і сучасного регулюючого впливу.

За допомогою механізму створення різних форм господарської взаємодії у єврорегіональному просторі – транскордонних технопарків і технополісів, бізнес-інкубаторів, територій пріоритетного розвитку, безмитних зон відбувається стимулювання розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та забезпечення соціально-економічного відродження країни в цілому. Складовими регіональних програм розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у контексті реалізації преференційного режиму їхньої активізації є конкретні проекти (підпрограми): нарощування експортного потенціалу регіонів, створення імпортозаміщуючих виробництв, розвитку науково-технічного співробітництва, залучення вітчизняних та іноземних інвестицій [6].

Фінансово-економічні інструменти стимулювання ЗЕД в умовах єврорегіонального співробітництва: фінансування єврорегіональної діяльності регіонів відіграє важливу роль в усіх успішних економіках, які обрали шлях економіки через зростання і конкурентоспроможність. За загальними тенденціями належна єврорегіональна політика повинна встановлювати довгострокові цілі й дотримуватися стабільного і послідовного збільшення інвестицій регіону.

До економічних інструментів регулювання ЗЕД належать:

– митний тариф та митні збори;
– ціни на експортовані та імпортовані товари;

– норми прискореної амортизації;
– ставки надання і одержання кредитів, ставки страхування експортних кредитів, позик;

– іноземні інвестиції на території України [3, с. 59].

У міжнародній практиці для стимулювання експортної діяльності застосовують фінансові пільги. Цей інструмент базується на поверненні митних податків, сплачених при імпортуванні сировини для потреб експортного виробництва та звільненні від непрямих податків на дефіцитні в певній країні матеріали [5].

Водночас слід наголосити, що повноцінна реалізація механізму активізації зовнішньоекономічних зв'язків безпосередньо пов'язана з ефективним застосуванням відповідних *маркетингових інструментів*.

Вагоме значення, яке відводиться маркетинговим важелям стимулювання регіонального розвитку в умовах ЗЕД регіонів держави, дозволяє виокремлювати маркетинговий механізм становлення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків в умовах єврорегіонального співробітництва. Як правило, найкращих результатів у соціально-економічному розвитку досягають ті регіони, маркетингові зусилля яких спрямовані на комплексне вирішення нагальних проблем – ефективну реалізацію основних функцій території як місця проживання, відпочинку і господарювання; покращення методів управління та інфраструктури; підвищення конкурентоспроможності розміщених на території підприємств. Відтак на сучасному етапі економічних реформ в Україні транскордонний маркетинг як складова інструментарію здійснення державної регіональної політики покликаний забезпечувати розвиток та стійке економічне зростання регіонів, їх інтеграцію в загальнодержавний та міжнародний економічний простір, стимулювати зовнішньоекономічну та інноваційну діяльність у транскордонних регіонах [15].

Важливим інструментом у системі маркетингу транскордонного регіону є брендинг території. Наукові дослідження показують, що територія може бути брендвана як товар чи послуга, а власне метою брендингу території є покращення її привабливості. Брендуння території приносить їй додаткову привабливість. Саме тому для кожного транскордон-

ного регіону необхідно та цілком можливо віднайти унікальні відмінності, які відрізняють його від інших таких регіонів [9].

Вагоме значення відводиться маркетинговим важелям стимулювання регіонального розвитку в умовах ЗЕД регіону. Роль цього інструменту дедалі більше зростає в умовах поглиблення європейської інтеграції України, а його ключовими ланками є рекламно-промоційна діяльність, просування спільних інвестиційних продуктів і бізнес-ідей, а також підготовка і проведення спільних спортивних і культурних мега-заходів. Це сприяє поглибленню європейської інтеграції нашої держави та чинить суттєвий позитивний вплив на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів [4].

Значення митно-тарифного регулювання у побудові механізму забезпечення ЗЕД регіону, слід трактувати виходячи з наступних положень розвитку регіону в умовах поглиблення євро регіональних процесів, зокрема включення суб'єктів господарювання до кон'юнктури міжнародних економічних відносин за допомогою розвитку експортно-імпорتنних операцій, прикордонної торгівлі, які здатні забезпечувати не тільки потік обігу продукції та послуг, але й інформації, технологій, інвестицій, що в свою чергу, сприяє створенню належної інфраструктури регіону згідно вимог зовнішнього ринку, підвищенню їх дохідності та збільшенню обсягів виробництва [2, с. 40].

Звернемо увагу на необхідність вдосконалення інфраструктурного забезпечення ЗЕД, яке охоплює фінансову, виробничо-технологічну та інформаційну складові. Передусім сюди віднесемо розвиток прикордонної інфраструктури шляхом відкриття нових пунктів пропуску (пішохідних і велосипедних), що підвищить мобільність мешканців прикордоння.

В ЄС набули розвитку такі організаційні форми ЗЕД у площині євро регіональної співпраці, як різного роду території пріоритетного розвитку, преференційні економічні режими, безмитні зони, транскордонні технопарки, бізнес-інкубатори спін-оф компанії, стартап-компанії, кластери тощо. Ці форми транскордонної економічної взаємодії покликані сприяти активізації міжрегіонального розвитку територій нашої держави, у передусім за рахунок поглиблення і диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків із прикордонними регіонами сусідніх держав Європи, а також їх господар-

ського розвитку, проте знайшли лише своє часткове застосування в Україні.

Інформаційна інфраструктура ЗЕД виконує інтеграційну функцію. Європейським Союзом приділяється багато уваги у сфері поширення інформації за допомогою таких інструментів, як: інформаційні онлайн-ресурси, центри трансферу технологій, створення єдиного механізму моніторингу інновацій, патентні бюро, маркетингові центри з просування інновацій на внутрішньому та зарубіжних ринках, міжрегіональні мережі (Європейська мережа бізнес-інноваційних центрів) [7]. Важливим у цьому напрямку є організація доступності та своєчасності отримання інформації у напрямку євро регіонального співробітництва, до прикладу, територіальними громадами шляхом забезпечення їх інтернет-комунікаціями.

Інструменти соціальної взаємодії у зовнішньоекономічній діяльності є надзвичайно важливими для євро регіонального розвитку, оскільки останній базується не лише на нових технологіях, перш за все, на якісних соціальних взаємозв'язках. Соціальні мережі, які інтегрують учасників інноваційного процесу (науково-освітні установи, представники бізнес-спільноти, громадськості, органи влади) та діють за принципами соціального партнерства, формують соціальний капітал, який є невід'ємним компонентом інноваційного середовища [12].

Взаємодія елементів зовнішнього та внутрішнього контурів покликані забезпечити досягнення мети зазначеного механізму – активізації зовнішньоекономічній діяльності в умовах євро регіонального співробітництва, а саме забезпечення соціально-економічного розвитку регіону та покращення якості життя населення регіону. Комплексне впровадження пріоритетних елементів механізму активізації зовнішньоекономічній співпраці, покликана сприяти поширенню в Україні європейського досвіду господарювання, переходу від торговельних до товарно-інвестиційних відносин, розвитку міжнародної кооперації, залученню іноземних інвестицій, створенню умов для розвитку малого та середнього бізнесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень за напрямом дослідження полягають у необхідності визначення засобів та інструментів впливу на стан зовнішньоекономічній активності регіонів та суб'єктів господарської діяльності, зокрема, адаптації зовнішньоекономічних відносин до реалій воєнного часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабій І. В. (2016). Вплив факторів на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств. *Економіка і суспільство: електронне наукове фахове видання*, 3, 114–118. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal-3>.
2. Білоусов О. М. (2012). Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*, 2, 37–46.
3. Галляк Ю. Б. (2010). Міжнародна міжгалузєва взаємодія в авіаційній галузі. Київ : ТОВ ПанТот, 268 с.
4. Гоблик В. В. (2017). Механізм становлення зовнішньоекономічних зв'язків в транскордонних регіонах в умовах європейської інтеграції України. *Міжнародний науковий вісник*, 3 (16), 135–157.
5. Гречишкіна О. О., Ковалев А. С. (2014). Податкові інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*, 8, 26–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VISUNU_2014_8_7
6. Долішній М. І. (1997). Регіональна соціально-економічна політика (основні засади формування і розвитку). *Регіональна економіка*, 2, 20–21.
7. Єрмакова О. А. (2016). Інструменти державної інноваційної політики України в контексті впровадження європейського досвіду. *Механізм регулювання економіки*, 1, 85–96.
8. Калашник М. В. (2014). Механізм активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України. *Вісн. Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. Серія: Економіка, 19, 2(1), 108–112.
9. Кобиляцький О. (2011). Актуальність використання інструментів маркетингу території. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*, 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_12_43.
10. Лех Г. А., Ангелко І. В. (2008). Трудова міграція закордон як спосіб додаткового отримання доходів. *Науковий вісник НЛТУ України*, (18), 127–133. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvntlu/18_4/127_Lech_18_4.pdf.
11. Макаренко П., Мірошник Л. (2003). Концептуальні основи оцінки ефективності економічної політики держави. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. Сер. Економіка і підприємництво, 3, 53–66.
12. Мішин Ю. Р. (2015). Довіра в структурі соціальної взаємодії. *Економіка та держава*, 1, 47–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2015_1_14.
13. Роїк Н. Інституційна транскордонна співпраця в контексті розширення ЄС: проблеми та перспективи Карпатського євро регіону. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_43/Gileya43/P29_doc.pdf.
14. Стельмащук А. М. (2000). Державне регулювання економіки: навч. посібник. Тернопіль: ТАНГ, 315 с.
15. Чучка І. М., Жуков С. (2008). Вдосконалення механізму транскордонного співробітництва на маркетингових засадах. Збір. наук. праць за підсумками конференції (Польща, м. Жешів, 12–14 травня 2008 р.) (с. 108–115). Жешув.

REFERENCES:

1. Babii, I. V. (2016). Vplyv faktoriv na zabezpechennia zovnishnoekonomichnoi diialnosti promyslovykh pidpriemstv [The influence of factors on the foreign economic activity of industrial enterprises]. *Ekonomika i suspilstvo: elektronne naukove fakhove vydannia – Economics and Society: electronic research issue*, 3, 114–118. Retrieved from <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal-3> [in Ukrainian].
2. Bilousov, O. M. (2012). Mytno-taryfne rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy [Customs and Tariff of foreign economic activity regulation of Ukraine]. *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomoria – Agrarian Science Bulletin of the Black Sea Region*, 2, 37–46 [in Ukrainian].
3. Halliak, Yu. B. (2010). Mizhnarodna mizhhaluzeva vzaiemodiia v aviatsiinii haluzi [International cross-industry interaction in the aviation industry]. Kyiv: TOV PanTot, 268 [in Ukrainian].
4. Hoblyk, V. V. (2017). Mekhanizm stanovlennia zovnishnoekonomichnykh zviazkiv v transkordonnykh rehionakh v umovakh yevropeiskoi intehratsii Ukrainy [The mechanism of foreign economic relations formation in cross-border regions under the European integration of Ukraine]. *Mizhnarodnyi naukovyi visnyk – International Scientific Bulletin*, 3 (16), 135–157 [in Ukrainian].
5. Hrechyshkina, O. O., Kovalev A. S. (2014). Podatkovi instrumenty rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti v Ukraini [Tax regulating toolkits for foreign economic activity in Ukraine]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia – Bulletin of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, 8, 26–29. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VISUNU_2014_8_7 [in Ukrainian].
6. Dolishnii, M. I. (1997). Rehionalna sotsialno-ekonomichna polityka (osnovni zasady formuvannia i rozvytku) [Regional socio-economic policy (basic principles of formation and development)]. *Rehionalna ekonomika – Regional Economy*, 2, 20–21 [in Ukrainian].

7. Yermakova, O. A. (2016). Instrumenty derzhavnoi innovatsiinoi polityky Ukrainy v konteksti vprovadzhennia yevropeiskoho dosvidu [Instruments of state innovation policy of Ukraine in the context of European experience implementation]. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky – Mechanism of Economic Regulation*, 1, 85–96 [in Ukrainian].
8. Kalashnyk, M. V. (2014). Mekhanizm aktyvizatsii zovnishnoekonomichnoi diialnosti rehioniv Ukrainy [The mechanism of foreign economic activity activation of the Ukrainian regions]. *Visn. Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Seriya: Ekonomika – Scientific journal of Odessa I. I. Mechnikov National University: Economics*, 19, 2(1), 108–112 [in Ukrainian].
9. Kobyliatskyi, O. (2011). Aktualnist vykorystannia instrumentiv marketynhu terytorii [Topicality of the area marketing tools use]. *Elektronnyi zhurnal Efektyvna ekonomika – Efficient Economy*, 12. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_12_43 [in Ukrainian].
10. Lech, H. A., Anhelko, I. V. (2008). Trudova mihratsiia zakordon yak sposib dodatkovoho otrymannia dokhodiv [Labor migration abroad as a way of obtaining additional income]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, (18), 127–133. Retrieved from http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/18_4/127_Lech_18_4.pdf [in Ukrainian].
11. Makarenko, P., Miroshnyk, L. (2003). Kontseptualni osnovy otsinky efektyvnosti ekonomichnoi polityky derzhavy [Conceptual bases for evaluating the efficiency of the state's economic policy.]. *Naukovo-vyrobnychiy zhurnal «Biznes-navigator». Ser. Ekonomika i pidpriemnytstvo – Scientific and Practical Journal «Business Navigator»*, 3, 53–66 [in Ukrainian].
12. Mishyn, Yu. R. (2015). Dovira v strukturi sotsialnoi vzaiemodii [Trust in the structure of social interaction]. *Ekonomika ta derzhava – Economics and Government*, 1, 47–50. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2015_1_14 [in Ukrainian].
13. Roik, N. *Instytutsiina transkordonna spivpratsia v konteksti rozshyrennia YeS: problemy ta perspektyvy Karpatskoho yevrorehionu [Institutional cross-border cooperation in the context of EU enlargement: issues and prospects of the Carpathian Euroregion]*. Retrieved from http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_43/Gileya43/P29_doc.pdf [in Ukrainian].
14. Stelmashchuk, A. M. (2000). *Derzhavne rehulivannia ekonomiky: navch. Posibnyk* [State regulation of the economy]. Ternopil: TANH, 315 [in Ukrainian].
15. Chuchka I. M., Zhukov, S. (2008). Vdoskonalennia mekhanizmu transkordonnoho spivrobotnytstva na marketynhovykh zasadakh [Improvement of the cross-border cooperation mechanism in the context of marketing]. *Zbir. nauk. prats za pidsumkamy konferentsii (Polshcha, m. Zheshiv, 12–14 travnia 2008 r.) (s. 108–115). Zheshuv – Scientific Papers of the International Conference (Poland, Rzeszów, May 12–14, 2008) (pp. 108–115). Rzeszów* [in Ukrainian].